

Аль-Хамадані Н.Д. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку як пріоритетний напрямок сучасної національної освіти / Н. Д. Аль-Хамадані, О. М. Вдович, Н. М. Сидоренко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки). – 2015. – №7 (296) жовтень, частина друга. – С. 180 – 186.

УДК 37.017.7 : 373.24

Н. Д. Аль-Хамадані, О. М. Вдович,

Н. М. Сидоренко

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК СУЧАСНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дана стаття присвячена проблемі патріотичного виховання дітей дошкільного віку шляхом вивчення та нагадування національних цінностей. Окреслено основні теоретичні підходи до проблеми. Розкрито сутність понять «патріотизм», «патріотичне виховання». Схарактеризовано емоційний компонент виховання патріотичних відчуттів. Визначено основні завдання патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Розглянуто основні педагогічні умови патріотичного виховання малюків на етапі дошкільного дитинства. Цікавими для практиків є форми, методи та засоби патріотичного виховання дошкільнят. Представлено систему роботи з патріотичного виховання дітей дошкільного віку: розвиток мовлення, формування знань про Батьківщину на основі власного патріотичного досвіду.

Ключові поняття: патріотичне виховання, патріотизм, патріотичні почуття.

Данная статья посвящена проблеме патриотического воспитания детей дошкольного возраста путем изучения и напоминания национальных ценностей. Очерчены основные теоретические подходы к проблеме. Раскрыта сущность понятий «патриотизм», «патриотическое воспитание». Охарактеризован эмоциональный компонент воспитания патриотических чувств. Определены основные задачи патриотического воспитания детей дошкольного возраста. Рассмотрены основные педагогические условия патриотического воспитания детей на этапе дошкольного детства. Интересными

для практиків являються форми, методи і средства патріотичного виховання дошкільників. Представлена система роботи по патріотическому вихованню дітей дошкільного віку: розвиток мови, формування знань о Батьківщині на основі власного патріотического досвіду.

Ключевые понятия: патріотическе виховання, патріотизм, патріотическе почуття.

This article is devoted to the problem of Patriotic education of preschool children by examining and reminders of national values. Outlines the basic theoretical approaches to the problem. The essence of the concepts "patriotism" "Patriotic education". The emotional component is characterized by upbringing of Patriotic feelings. The main task of Patriotic education of preschool children. Describes the main pedagogical conditions patrocinated education of children at the stage of early childhood. Interesting for practitioners are the forms, methods and means patrolling education of preschool children. The system of work on Patriotic education of preschool children: language development, formation of knowledge about the Homeland on the basis of their own Patriotic experience.

A precondition for conscious and successful mastering of educational material in the process of formation of initial views, and Patriotic feelings is the reliance on their own experience of children. Formation of knowledge should be associated with their lifeblood – a variety of sensual perception of images that children have. This will help the preschoolers to find support in familiar ideas about specific phenomena and events of the surrounding world and understand new ideas and concepts.

Однією з найважливіших педагогічних задач, визначених Законом України «Про дошкільну освіту» - є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу. Базовий компонент дошкільної освіти, як державний стандарт, визначає ознайомлення дітей з поняттями «держава»; «народ»; «людство», з правами

та обов'язками громадян України[1]. Згідно Концепції дошкільного виховання, її програмою передбачається розвиток у дітей національної культури, яка є внеском у загальнолюдські надбання демократичності, гуманізму, совісті, честі, гідності, громадянськості; виховання дітей на історичному минулому, яке формує у них патріотизм. Саме в дитячі роки зароджується національна самосвідомість особистості, любов до рідного краю, почуття відданості Батьківщині. Окремі дослідники зауважують, що людині, яка змалку не відчуває нерозривного зв'язку зі своїм народом, важко визначитися, досягти успіху, реалізуватися в житті. Первинні уявлення утворюються вже в ранньому дитинстві, поповнюються та уточнюються в наступні роки; вони не розчиняються у часі, не зникають, хоча без належного усвідомлення можуть бути витісненими у підсвідомість. До кінця дошкільного віку через уявлення вже чітко простежується спрямованість особистості дитини як показник рівня її духовно - національного розвитку.

Дана проблема не знайшла поки належного віддзеркалення в сучасних психолого-педагогічних дослідженнях. Більшість авторів вказує на важливість і значущість патріотичного виховання дітей дошкільного віку, але не пропонують цілісну систему роботи в даному напрямі. Характерною особливістю досліджень, пов'язаних з вихованням патріотизму дітей дошкільного віку, є звернення до окремих аспектів проблеми. Так, в роботах Т. Доронової досить виразно простежується ідея патріотичного виховання, але поняття «виховання патріотизму» не використовується; в дослідженні С. Николаєвої патріотичне виховання розглядається в руслі екологічного виховання; Т. Комарова, Т. Ротанова, та інші роблять акцент на залучення дітей до культурної спадщини народу. Дослідники С. Козлова і Т. Кулікова пропонують одним з рішень проблеми виховання патріотизму дітей-дошкільників пізнання ними Батьківщини.

Мета статті – розкрити зміст понять «патріотичне виховання», «патріотизм», «патріотичні почуття», важливість формування патріотичних

почуттів у дітей ще з дошкільного віку, формування патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку.

Сьогодні багато авторів прямо і опосередковано розглядають сутність патріотичного виховання. Даній проблематиці присвячені фундаментальні праці вчених-філософів В. Бичка, О. Забужка, І. Надольного, І. Стогнія, В. Шинкарука тощо. Психологічну складову патріотизму досліджують у своїх наукових працях сучасні психологи: І. Бех, А. Богуш, М. Боришевський, В. Котирло. Майже в усіх наукових роботах, публіцистичних статтях автори дотримуються думки, що патріотичне виховання – це процес, що формує усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до своєї Батьківщини, вболівання за долю свого народу, його майбутнє [3, с. 3-6]. Результатом ефективного патріотичного виховання є формування патріотизму патріотичних почуттів, функція яких полягає у позитивному ставленні до свого народу, Батьківщини. Поняття «патріотизм» в різні періоди розвитку соціуму трактувалося неоднозначно. Так, радянська педагогічна наука, скована догмами марксистсько-ленінської ідеології, так і не змогла виробити єдиного підходу до розуміння суті патріотичного виховання. На думку вченого М. Савина, патріотизм – це почуття, І. Харламов вважав його моральною якістю особистості, І. Іваненко – складником комуністичного світогляду та ідейності, О. Здравомислов – моральною цінністю [5, с. 12-15].

У сучасній педагогічній літературі виділяють щонайменше три різновиди патріотизму [5, с. 17-18]:

- 1) Етнічний патріотизм, що ґрунтується на почутті власної причетності до свого народу, на любові до рідної мови, культури, до власної історії тощо.
- 2) Територіальний патріотизм базується на любові до того місця на землі (до місцевості, ландшафту, клімату тощо), де людина народилася.
- 3) Державний патріотизм ґрунтується на остаточній меті нації – побудові власної держави, державному самовизначенні, державницькому світогляді та

державницькому почутті ; це вищий патріотизм, який базується на державній ідеології та пов'язаний з почуттям громадянськості.

Отже, суб'єктом патріотизму є людина як суспільна істота, а об'єктом – народ та Батьківщина.

Спираючись на працю К.Д. Ушинського, можна констатувати той факт, що починати виховувати у дітей патріотизм потрібно з дошкільного віку, оскільки період дошкільного віку за своїми психологічними характеристиками є найбільш сприятливий для виховання патріотизму, так як дошкільник відповідає довірою дорослому, йому притаманне копіювання, сугестивність, емоційна чуйність, щирість почуттів [4, с. 45-48]. Знання, враження, пережиті в дитинстві залишаються з людиною на все життя. Патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на їх інтересі до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, вважають своїм, рідним, нерозривно пов'язаним з ними. Важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослих, оскільки вони значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання. Чим більше збагачується такими цінностями досвід дитини, тим значніше авторитет дорослих, які, на думку дитини, відповідають моральним критеріям.

Все починається з дитинства. Його часто називають «золотою» порою в житті людини. Але це ще і дуже відповідальна пора, з якою пов'язано багато проблем – як самої маленької людини, так і дорослих, які займаються її вихованням. Тож педагог повинен дати малятам уявлення про все, що їх оточує, допомогти кожній дитині сформувати своє особисте бачення світу, особисту «картину світу». Формування почуття любові до Батьківщини починається від першого усвідомлення дитиною ніжної ласки матері, чарівної заспокійливої колискової, краси природи рідного краю, навколишнього середовища. Патріотизм, як і всі інші високі громадянські почуття, народжується в пізнанні. Збагачуючи знання дітей про Вітчизну, культуру народу, традиції, народну творчість, водночас виховуємо

патріотичні почуття, закріплюючи їх у практичній позитивно-емоційній діяльності. Емоційний фактор відіграє важливу роль у патріотичному розвитку дітей. Емоційна сфера формується генетично рано і дуже сильно впливає на життя та діяльність дитини. Діти переймають з оточення все: і добре, і зле, прекрасне й бридке. Саме тому й потрібно, щоб вони бачили навколо себе більше добра і краси.

Досвід роботи педагогів переконливо доводить, що дитина повинна перебувати під постійним впливом матеріальної і духовної культури свого народу. Це потрібно насамперед для найповнішого розкриття природних схильностей дитини і розвитку її здібностей, оскільки таким чином використовуються етнопсихологічні особливості дітей. Саме такий шлях приводить до виховання національно свідомих громадян. Час перебудови, утворення самостійної держави України викликав надзвичайний інтерес до проблем: вітчизняної історії, витоків національної культури

До основних завдань патріотичного виховання дітей дошкільного віку належать:

- формування любові до рідного краю (причетності до рідного дому сім'ї, дитячого садка, міста);
- формування духовно-моральних взаємин;
- формування любові до культурного спадку свого народу;
- виховання любові, поваги до своїх національних особливостей;
- виховання почуття власної гідності як представників свого народу;
- формування толерантного ставлення до представників інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей. [2]

Таким чином, головним завданням патріотичного виховання є формування патріотизму, а на сучасному етапі становлення української державності цій проблемі належить пріоритетна роль.

Для формування в дітей початкових соціальних і громадянських уявлень, моральних суджень і оцінок потрібно насамперед накопичити в них конкретні враження про навколишнє життя, збагатити їх певними знаннями

про суспільні явища, події, громадянську поведінку людей. Лише на цій основі у дітей виховуються перші почуття, які поступово перетворюються в осмислене і обгрунтоване ставлення до навколишнього. Враження і уявлення про різні суспільні явища вихованці дошкільних закладів дістають двома шляхами: стихійно, індивідуально, ненавмисно — в процесі впливів всієї різноманітності навколишнього життя – і цілеспрямовано, систематично— в організованому педагогічному процесі. Перший шлях збагачує дитину яскравими, заснованими на емоціях уявленнями, другий систематизує враження і підводить до узагальнень. Збагачення дошкільників певними знаннями про явища і події суспільного життя, поглиблення їх здійснюється під час проведення спостережень та екскурсій, на заняттях з розвитку мови та ознайомлення з навколишнім. Для успішного засвоєння дітьми цих знань важливо визначити систему занять та зміст і кількість пізнавального матеріалу. З метою свідомого оволодіння дітьми знаннями, розвитку їхнього вміння аналізувати, узагальнювати, встановлювати залежність між явищами і подіями необхідно дотримуватися послідовності, поступовості ускладнення матеріалу від заняття до заняття. В цілому це сприяє розвитку розумових здібностей, правильному сприйманню ними навколишньої дійсності, усвідомленню деяких соціальних явищ і подій, моральної сторони дій і вчинків людей.

Неодмінною умовою свідомого й успішного засвоєння пізнавального матеріалу у процесі формування уявлень і початкових патріотичних почуттів є опора на власний досвід дітей. Формування знань потрібно пов'язувати з їх життєвою основою – різноманітним чуттєвим сприйманням образів, що є в дітей. Це допоможе дошкільнятам знаходити опору в знайомих уявленнях про конкретні явища і події навколишнього світу для усвідомлення нових уявлень і понять.

Ми можемо запропонувати методи формування патріотизму але слід зважати на вікові особливості. Рідна мова – найяскравіший вияв національного буття народу, його головна духовна скарбниця. Вона є

могутнім природним засобом об'єднання людей. Через мову народ передає з покоління в покоління свою мудрість і славу, традиції і культуру. Оволодіваючи рідною мовою, дитина пізнає свій народ, його характер, культуру, історію та думки. Зважаючи на вікові особливості в молодшого дошкільного віку спочатку треба визначити ступінь володіння українською мовою хто з дітей володіє, хто розуміє її але взагалі не говорить а хто взагалі не розуміє. Для цього слід використати український фольклор, народні ігри, бесіди за змістом прослуховування художніх творів, побутові розмови. Варто також поцікавитись якою мовою розмовляють рідні і близькі дитини. Інтерес у дітей до української мови і культури можна розвивати за допомогою усної народної творчості - невичерпного джерела виховання дитини. Скарбниця усної народної творчості невичерпна, багата. Є в ній і казка і легенда, загадка і лічилка, приказки й прислів'я, скоромовки, чистомовки, колісанки, забавлянки, потішки. Вона є дзеркалом життя народу його історії, мови, народної мудрості. Через народну творчість дитина дістає перші уявлення про культуру та побут свого народу. Прислів'я та приказки приваблюють дітей яскравою грою слів, барвистістю мови, ритмікою. Часто їх можна використовувати у спілкуванні з дітьми: під час сніданку, обіду, коли дитина виконує трудові доручення неохоче або відмовляється від роботи. Також на прогулянці в різних ситуаціях. Поповнювати знання і словник дітей прислів'ями і приказками краще під час спостережень в природі. Скоромовки, чистомовки, заклички доречніше використовувати під час усіх видів діяльності дітей дошкільного віку. Заучуючи їх з дітьми колективно на заняттях з розвитку мовлення, індивідуально, у повсякденному житті, в ранкові та вечірні години, з метою вправлення дітей у правильний вимові звуків. Казки, легенди та притчі, які містять в собі значний пізнавальний і виховний потенціал також історією українського народу, його традиції вони доступні до сприймання дошкільниками. Оволодіти рідною мовою допомагають дітям і народні ігри («Довга лоза», «Коза-дереза», «День та ніч», «В хороводі були», «Редька» та інші). Їх проведення супроводжується

вживанням різноманітної лексики, багатой на слова, які діти засвоюють у процесі ознайомлення з довкіллям.

Варто зауважити, що неможливо говорити про виховання любові до Батьківщини без повідомлення дітям певних знань про неї. Важливим напрямом патріотичного виховання є вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу.

Українська державна символіка має особливе значення для виховання патріотизму сучасної дитини. Тому на заняттях потрібно ознайомити дітей з державними символами (Гербом, прапором, Гімном). Паралельно з цим закріпити знання дітей про народні символи та національну символіку, що розвивалися й усталювалися упродовж століть (український віночок, рушник, вишиванка, верба, калина, барвінок та інше)

Отже, пам'ятаючи, що потреба сьогодення – встановлення розірваних зв'язків з минулим, повернення втрачених народних традицій, відновлення ланки духовності й осмислення формули «минуле – сучасне – майбутнє», вихователям ДНЗ потрібно поширювати інтерес дітей до народних традицій, формувати патріотичні почуття, залучаючи їх до джерел народної творчості, що сприятиме всебічному розвитку національного типу особистості. Аналіз в становлення та розвитку ідей патріотичного виховання в, вказує на те, що ця проблема завжди займала одне з провідних місць у вітчизняній педагогічній думці. Упродовж багатьох століть до неї зверталися видатні вчені, педагоги, психологи, філософи, політичні діячі.

Загалом структура патріотичних почуттів виявляється у ставленні до себе. До людей, до Батьківщини, до національних цінностей. Зміст патріотичного виховання розкривається у розділах: державному, соціальному, родинному.

У патріотичних почуттях відбивається ставлення особистості до людей, до своєї держави, до її минулого, майбутнього та сьогодення. Мета переконань полягає в тому, щоб підвести дитину до усвідомлення патріотизму, до внутрішнього його сприйняття. Патріотична діяльність виявляється у пошуковій, красназавчій роботі, в процесі пізнання, в праці тощо.

Список використаної літератури:

- 1. Базовий компонент дошкільної освіти** (нова редакція) // Дошкільне виховання. – 2012. – № 7. – С. 4-19.
- 2. Богуш А.М.** Українське народознавство в дошкільному закладі: Навч. посіб. / А.М. Богуш , Н.В. Лисенко. – К.: Вища школа, 2002. – 407с.
- 3. Бех І.Д.** Система патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін : навчально – методичний посібник / І.Д. Бех, К.О. Журба , В.А. Киричок та ін. – К.: Пед. Думка. – 2011. – 240 с.
- 4. Довідник заступника директора школи з виховної роботи в запитаннях та відповідях** / Авт. упорядн. Г.Л. Вороніна, Н.В. Кочанова - Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 464 с.
- 5. Лозинська Є.Ф.** Українське народознавство дітям дошкільного віку: Метод.Посібн. для дошк. закл. / Є.Ф. Лозинська - Львів: Оріяна - Нова, 2008. - 208 с.

Гаврютіна Н. Д. Поняття та принципи педагогічного супроводу в сучасній дошкільній освіті / Наталія Дмитрівна Гаврютіна. // Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток особистості та професіоналізму фахівця в системі неперервної освіти в контексті викликів XXI ст.». – 2011. – №10. – С. 46–52.

УДК 459

Аль-Хамадані Н.Д.

ПОНЯТТЯ ТА ПРИНЦИПИ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ В СУЧАСНІЙ ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

У статті розглядається поняття та принципи педагогічного супроводу в сучасній дошкільній освіті. Цікавим для науковців та практиків є аналіз різних підходів до визначення поняття.

This article deals with the definition and principles of pedagogical supporting in pre-school education. The analysis of different aspects of this term is very interesting for scientists and for practical work.

Основні тенденції розвитку дошкільної освіти в наш час пов'язані зі створенням повноцінного простору для розвитку дитини. Тому, становлення особистості у дошкільному закладі включає розвиток інтелектуальної та емоційної сфер, формування самості, поглиблення позитивного відношення до оточуючого світу. Але стикаючись з труднощами у процесі пізнання свого «Я», малюк потребує допомоги дорослих. Саме тому, в останні часи зусиллями вчених дошкільної ланки, складається особлива культура підтримки та допомоги дитині в навчально-виховному процесі – педагогічний супровід. На думку відомого російського дослідника О.С. Газмана, сучасний вихователь – це вихователь, працюючий у парадигмі підтримки, який розуміє глибинні мотиви поведінки дитини, розкриває його особистісний потенціал, усвідомлює причини вчинків вихованця [4]. Отже, педагогічний супровід стає не тільки основною функцією педагога, особливою педагогічною технологією, а й принципом сучасної культурної парадигми освіти, основою змісту діяльності вихователя дошкільного закладу.

Але наукові досягнення на жаль не знаходять свого місця у дошкільних навчальних закладах. Як підтверджує практика, поверхневий підхід до процесу супроводу дитини продовжує переважати. Це пов'язано з тим, що більшість керівників та вихователів дошкільних установ не розуміють сутності та принципів педагогічного супроводу дитини дошкільного віку.

Зазначені положення зумовлюють мету цієї статті, що полягає у висвітленні поняття та принципів педагогічного супроводу в сучасній дошкільній освіті.

Проведений теоретичний аналіз літературних джерел підтвердив увагу науковців до означеного питання, а саме: теоретичні засади педагогіки супроводу (О.С. Газман), педагогічні умови педагогічного супроводу (В.В. Давидов, Ш.О. Амонашвілі) [5]. В життя педагогічної спільноти поняття «педагогічний супровід» увійшло у першій половині 90-х років минулого сторіччя. У цей час відбувалась швидка активізація педагогів, які підтримували особистісно-орієнтований напрямок. Загальною для всіх освітян стала думка про другорядність інформаційного змісту освіти, тобто, головна роль освіти полягає у самопобудові особистості. Ці положення знайшли своє відображення у працях сучасних науковців, які зазначили на необхідності індивідуального педагогічного супроводу вихованців.

Більшість дослідників визначає педагогічний супровід як процес створення умов (сумісно з дитиною) для свідомого самостійного вирішення ситуації вибору, за умови, якщо дитини не справляється сама [6]. Згідно досліджень О.С. Газмана, поняття «педагогічний супровід» можна розглядати як самостійний компонент педагогічного процесу. При цьому це поняття розглядається у контексті теорії соціалізації, акцентуючи увагу на активності самої особистості. Тобто, педагогічний супровід – це взаємодія вихователя і вихованця, в процесі якої педагог створює для малюка умови для самореалізації, саморозвитку, самопізнання [4]. Є.І. Казакова наголошує на необхідності створення умов для формування самостійності у дитини в ситуації прийняття рішення. Таким чином, дослідниця визначає педагогічний супровід як метод навчання дитини самостійно й ефективно вирішувати поставлені завдання [1]. У дослідженнях Л.С. Виготського, Д.Б. Ельконіна поняття педагогічного супроводу розглядається як професійна діяльність педагогів у навчальних закладах, яка спрямована на допомогу дітям у вирішенні їх проблем (навальних, розвивальних та виховних) [3]. М.А. Іваненко розглядає педагогічний супровід як систему заходів, яка складається з наступних етапів (Рис.1)

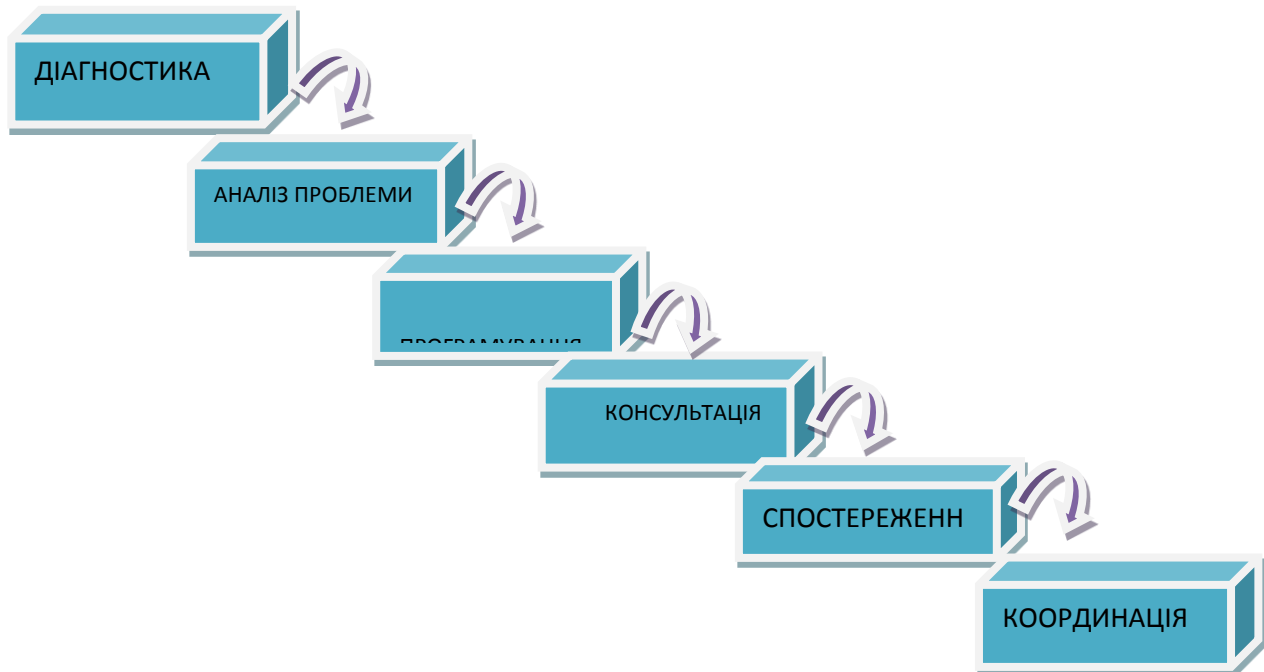

Рис. 1. Етапи педагогічного супровіду за М.А. Іваненко

Узагальнюючи представлені поняття, ми робимо висновок, що педагогічний супровід – це реалізуєма у різних формах та технологіях система методів, технік та заходів, яка забезпечує становлення суб’єктної позиції і саморозвиток вихованців за рахунок оволодіння мистецтвом самостійного вирішення проблем виникаючих у процесі життєдіяльності.

На основі аналізу поняття педагогічного супровіду можна визначити його принципи (Рис.2)

Рис. 2. Принципи педагогічного супроводу дитини дошкільного віку

Отже, основними принципами педагогічного супроводу дитини дошкільного віку є :

- пріоритет інтересів дитини;
- неперервність супроводу;
- комплексний підхід до супроводу;
- формування самостійності у дитини в ситуації прийняття рішення.

У представленій статті ми намагалися визначити поняття та принципи педагогічного супроводу в сучасній дошкільній освіті. На нашу думку це поняття має різноплановий характер і потребує додаткових досліджень та нормативного доопрацювання. Як наслідок постає питання підготовки педагогічних кадрів до цього виду діяльності.

В подальшій роботі плануємо визначити систему педагогічного супроводу дитини дошкільного віку.

Список літератури:

1. Анохина Т.В. Педагогическая поддержка как реальность современного образования / Т. В. Анохина // Новые ценности образования. – М . : Инноватор, 1996. – С. 71 – 88.
2. Абрамовских, Н. В. Педагогический мониторинг воспитания познавательной готовности старших дошкольников к обучению в школе : автореф. дис. канд. пед. наук / Н. В. Абрамовских ; УрГПУ. - Екатеринбург, 1999. - 21 с.
3. Выготский, Л. С. Избранные психологические исследования / Л. С. Выготский. - М., 1956. - 519 с
4. Газман О.С. Педагогика свободы: путь в гуманистическую цивилизацию XXI века / О. С. Газман // Новые ценности образования. – М . : Инноватор, 1996. – С. 10 – 38.
5. Иваненко, М. А. Педагогическое сопровождение социально-личностного развития ребенка в период детства : автореф. дис. канд. пед. наук / М. А. Иваненко. - Екатеринбург, 2005. - 22 с.
6. Трофимова О.А. Педагогическое сопровождение формирования мотивационной готовности к обучению у старших дошкольников: дисс. канд. пед. наук. / О.А. Трофимова. - Екатеринбург, 2007. - 176 с.
7. Щуркова Н.Е. Ключевой вопрос воспитания и профессиональный субъект воспитания / Н. Е. Щуркова // Воспитать человека. Сборник нормативно-правовых, научно-

методических, организационно-практических материалов по
проблемам воспитания. – М . : Вентана-Граф, 2002. – С.110.